

Zvláštnosti bojové techniky čs. armády v Rusku.

Úvod:

Ve svém pojednání: „Na čem se zakládala taktika bojů čsl. armády v Rusku“, uveřejněném v prvním čísle tohoto ročníku „Vojenských Rozhledů“, pokusil jsem se objasnit příčiny a charakter bojů československé armády se všeobecného hlediska.

Poukázal jsem na výjimečně silnou stránku morální a řekl jsem, že to byla idea útoku, spojená s vědomím jasného cíle a založená na iniciativě a umění riskovat, která byla hlavní příčinou úspěchu čsl. armády v Rusku. Úkolem této studie je ukázat, jak dalece se boj vedený za tak zvlášť těžkých podmínek a za výjimečně silné morálky bojovníků, odchyloval od způsobů bojové taktiky, předpisované všemi vojenskými učebnicemi téměř všech armád. Poukáží na markantní zjevy a vyložím jejich příčiny, aby tak vynikly nejzajímavější zjevy taktiky čsl. vojsk v Rusku.

Při probírání tohoto thematicu není potřebí se zmiňovati o strategických cílech, poněvadž strategické cíle byly dány zejména na počátku bojů samy sebou a pro zjištění vlastností našich vojsk a odchylek od normálních projevů bojových, založených na předválečných ba i válečných zkušenostech, nejsou rozhodující.

Než přistoupím k podstatě látky, zmíním se nejdříve krátce o některých okolnostech majících vliv na boj. Jest to: velikost a pojem bojových jednotek v našem vojsku a terén.

Boj celé armády se působením okolností, jež byly v okamžiku, kdy naše armáda vystoupila (uskupení sil v hloubce 8000 km), rozložil na boj jednotlivých skupin 4.500 až 14.000 mužů čítajících, složených mnohdy jen z jednotlivých částí organizačních jednotek. Byla to: skupina penzenská s 8000 muži, skupina čeljabinská s 8.800 muži, skupina středosibiřská s 4.500 muži a skupina vladivostocká s 14.000 muži. Tyto skupiny, byvše

doplněny zajatci a ruskou armádou, bojovaly dále samostatně a proto těž nelze boje jinak analysovat než v rámci těchto skupin.

Idea útoku, již bylo celé vojsko ovládáno, se tedy kryla s pojmem aktivní činnosti skupin. Cílem boje těchto skupin byly komunikace v týlu nepřítelově. Těchto komunikací dosaženo bylo nejčastěji obklopením neb aspoň obchvatem.

Důvod byl ten, že se až na řídke výjimky bojovalo na trati neb v její blízkosti. Frontálními útoky na nepřátelské posice vojska nebyla by se dosti rychle zmocnila taktických klíčů k nepřátelským posicím. Poněvadž téměř pravidelně byly bolševické posice vybírány na větších řekách, chráněny jsou vyhozenými mosty, neb na domínajících místech, takže frontální útoky byly často nemožné, byl jediným východiskem obchvat.

Abychom posoudili okolnosti, za jakých se odehrávaly boje v celku, musíme si též všimnouti terénu. Krajiny Východního Ruska se podstatně liší od krajín evropských bojišť, především v rozměrech a obydlenosti. Kdežto povětšinou v Evropě je země hustě zalidněna, v Rusku a hlavně na Sibiři připadá na ohromné prostranství malý počet obyvatelstva. Vesnice jsou od sebe vzdáleny až desítky kilometrů. Mimo to jest mnohem menší počet cest.

V oblasti uralské je hornatý terén, pokrytý lesy jehličnatými, od Uralu až do stanice Tajgy pokrývají zemi háječky březové. Od stanice Tajgy dále na východ se táhne smíšený les, sibiřský prales, zvaný „t a j g a“. Krajina v této části Sibiře je hornatá.

V Povolží i na východě má krajina ráz smíšený.

Ve všech těchto částech Ruska a Sibiře poskytují lesíky a sibiřský prales výborné úkryty pro přibližování se k nepříteli.

Co se týče cest a spojené s tím možnosti manévrovat, různí se krajina západně Tajgy až po Urál podstatně od krajín východně Tajgy až po Mandžursko. Ona je rovná, tato je hornatá a proto mnohem neschůdnější. Při obchvatech v této krajině nemohlo často dělostřelectvo se zúčastniti. (Mariinsk—Bělá.) Než v těchto hornatých částech Sibiře operovala jenom skupina generála Gajdy a skupina čeljabinská na Urale. Všechny vlastní skupiny operovaly z větší části v krajinách hodících se — též ne vždy — pro operace všech druhů vojsk.

Všechněm skupinám však scházel nutný počet jezdecka, jež mohlo ve velkých prostorách dobře pracovati a tak pěchota zůstala rozhodující zbraní. Na její činnosti závisel výsledek boje.

Zmíněný charakter terénu, umožňující nepozorovatelný pohyb, rozčlenění a nasazení vojsk, přispíval k úspěchu obchvatných skupin, což nechávalo obránce vždy v napiatém očekávání, kde budou nasazena útočná vojska. Brániti se proti všem možnostem, vyžadovalo velkého množství vojsk; iniciativa čsl. vojsk vzbuzovala v bolševicích dojem, že je jich velmi mnoho. Nadto uskupení do hloubky bylo bolševiky často opomenuto. Tyto okolnosti přispívaly k tomu, že se vyvinula obchvatová taktika, o níž bude níže pojednáno.

Aby bylo vše přehlednější, rozdělují látku do odstavců, hodlaje poukazovati jen na ty zjevy a fáze boje, které mají význačné rysy bojové, ojedinělé snad v historii válek.

Přezvědná činnost.

Válka, jež se vedla většinou na železné dráze, vykazovala zvláštnosti i v přezvědech.

Pěchota až do dotyku s nepřítelem nemohla vykonávati plně své úlohy, protože obě strany měly k dispozici železnou dráhu a

pohyb byl obyčejně příliš rychlý. Chtít pohltit prostory Ruska a Sibíře obyčejnou rychlostí, jakou vyvinuje pěchota i jezdeckto, nebylo možné a nebylo by vedlo k žádoucím výsledkům.

Úkol jezdeckta, pokud se týče pronásledování, vzaly na sebe obrněné vlaky. Byly předvojem hlavních sil pohybujících se za nimi také ve vlacích. Přezvědňá úloha připadala pak v první řadě posádce obrněného vlaku. Teprve, když pozorovatelé obrněného vlaku spatřili něco podezřelého, byli překvapení palbou nebo dojížděli do blízkosti některé stanice, zastavil se obrněný vlak, chráněný před vyšinitím a pádem s železničního náspu platformami napřed umístěnými a pěchota nebo jezdeckto, bylo-li k dispozici, zahájily předzvědňou činnost.

Ve vzdálenosti 3—4 km od nepřítele pracovala pravidelně pěchota. Byl-li obrněný vlak přepaden palbou, mohla být vyslána vpřed jediná pěchota, a to hlídky, podporované často větší částí, dvěma až třemi rotami z vlaku, jedoucího nejčastěji na 1—2 km za prvním obrněným vlakem. Tyto větší části měly však již dva úkoly: přezvědný i bojový. Zatím co hlídkám přiřčena byla k průzkumu určitá místa, těmto větším částem byla dávána úloha prozkoumatí rayon (pásmo) podél dráhy.

Spojení s vlaky vzadu zůstavšimi udržovalo se telefonicky nebo jezdeci, jichž měl každý vlak několik jako svou vlastní přezvědnou hlídku. Vlak měl obvykle 2—3 roty a byl vybaven několika těžkými kulomety. Vyslané větší části se rozvínovaly do řetězu. Tyl kryly jím vlaky postavené za sebou na železně dráze dozadu, vlak od vlaku ve vzdálenosti 200 m až 2 km. Takto se konal průzkum v době, když nepřítel byl pronásledován na trati. Ve všech ostatních případech bylo pro přezvědnou činnost použito na krátkou vzdálenost pěchoty a to:

V nepřehledném terénu střeleckými řetězy, v přehledném malými hlídkami, rozvinutými v řetěz. Jezdeckta bylo užíváno na větší vzdálenosti; na menší vzdálenosti pouze k průzkumu bočnímu. Jezdecké hlídky na větší vzdálenosti se mohly snadno v prostorách ruských dostat do boku a tylu nepřítelova a tam přezvídati. Ačkoliv velitelé se vynasnažovali orientovati se o nepříteli velmi svědomitě, přece nebyli tak úzkostliví, aby dříve než započali s operací, musili poznati veškeré poměry nepřítelovy. Snaha orientovati se o nepříteli se omezovala na to, abychom ho vyhledali; úmysly nepřítelovy byly pro nás vedlejší, poněvadž úmysly naší strany byly určité a nezměnitelné.

K získávání dobrých zpráv o nepříteli přispívalo nám, že velká část obyvatelstva byla nám přátelsky nakloněna a že s naší strany bylo postupováno mnohem aktivněji. Získání včasných zpráv o nepříteli umožňovalo houževnaté jeho pronásledování. K výzvědám před zahájením boje v tom případě, kde bylo více času před začátkem aktivní činnosti, byli často posíláni výzvědači v civilních šatech za nepřátelskou frontu. Jejich činnost předpokládala však, aby znali lidovou mluvu (Samara, Omsk, Jekatěrinburk).

V obtížném hornatém terénu přezvídala výlučně pěchota (Ural-Tajga-hory, vroubíci Bajkal). Byly-li obě strany v pohybu mimo rayon trati, osvědčovalo se nejlépe přezvídání jezdeckými hlídkami. Podstatné zprávy byly často v průběhu bojů získávány zachycením z telegrafního vedení. Je charakteristické pro činnost průzkumných hlídek, že se pouštěly do boje i tehdy, kdy to nebylo za účelem přezvědným nevyhnutelno. Tato vlastnost se vysvětluje

náladou našeho vojska, majícího na mysli jedině útok. Hlídka byla proniknuta vědomím, že neprozkoumává proto, aby se snáze velitel mohl rozhodnouti pro útok nebo pro obranu, ale že hledá nepřítele proto, aby činem vyjádřila touhu po útoku, touhu, mající jediný smysl, aby nepřítel byl poražen a donucen k ústupu.

B o j.

Mimo několik výjimek veškeré boje byly útočné a to: boj frontální a boj obchvatný (obklopný obchvat nebo bočný). Obrana v bojích měla až do vytvoření západní fronty v Povolží jen velmi málo místa.

Obranné taktiky bylo užíváno až na podzim roku 1918. Byla prováděna opět svérázným způsobem. Naše části i při obraně používaly metody útočné, napadající ponejvíce obnažené křídlo nepřítele. Z útočících bolševiků stali se napadení. (Povolžská fronta a ústupné boje koncem roku 1918.) Útočný duch naší obrany způsobil, že nepřítel nemohl pronásledovati naše části tím způsobem, jakým byl sám pronásledován.

Tak způsob boje v útoku i obraně se neměnil. Při útočném boji frontálním vstup větších oddílů do boje se dál nejčastěji z pochodového sestavení vlaku. Neočekávaných větších bojů téměř ani nebylo, poněvadž bolševici, když se postavili na pasivní neb aktivní odpor, se předem naň připravovali, a poněvadž naše části jim byly skoro vždy v patách, vědělo se o chystané přípravě vždycky. I s naší strany vyžadoval boj soustředění částí odstupňovaných za sebou na železné dráze, někdy až 20—40 km dozadu, k vůli vodě a uhlí a z opatrnosti, aby se nezastavovaly vlaky mezi stanicemi při neočekávaném protiútku z boku nebo při rozrušení trati. Soustředění našich sil bylo mnohdy ztíženo též tím, že bolševici vyhodili most do povětří.

K postupu v palbě nepřátelského dělostřelectva připomínáme, že se zde nevyvinula taktika určitých tvarů a že nevykazovala též žádných zvláštností, ježto nepřátelská dělostřelecká palba, ačkoliv byla intenzivní, nebyla účinná pro náš rychlý postup a využití terénu. V palbě dělostřelectva se užívalo nejčastěji řetězů, odstupňovaných do hloubky. Na větší vzdálenosti 4—5 km nepřátelské dělostřelectvo nestřílelo.

Schematických, postupových formací se naše oddíly v palbě dělostřelecké nedržely. Mnohotvárný terén určoval zpravidla formu postupových útvarů sám. Od ruského předpisu jsme se odchýlili tím, že naše formace byly značně řidší.

Bolševici zahajovali palbu pěchoty velmi často spolu se zahájením palby dělostřelectva na vzdálenost i přes 2 km. Přechod do rozvinutých útvarů dál se tedy vždy velmi brzy. Útočný útvar rotý, praporu, pluku a skupin sestával ze dvou vln; z vlny útočné a ze záloh.

První linie se rozdělovala na úseky četové v rotě, rotní v praporu a praporeční v pluku. Kolon (proudu četového a po družstvech) bylo užíváno toliko v zálohách a to jedině v krytých místech. Postup pěchoty dopředu na počátku, pokud byla palba nejslabší, se dál ponejvíce po četách a v silnější palbě v malých skupinkách. Nikdy ne po družstvech (rojích) a po spolech, jak bylo ruským služebním předpisem stanoveno. Kamarádi sobě nejbližší postupovali buď současně nebo podle intenzity palby i za sebou od úkrytu k úkrytu, střežíce se navzájem.

Zálohy puzeny jsouce snahou zúčastniti se boje, splývaly v přehledném terénu velmi brzy s první linií. Tato chyba se opakovala dosti často, nicméně elán takto zesílené první linie nahrazoval ztrátu zálohy. V terénu nepřehledném zasahovaly zálohy obvykle opožděně, poněvadž postup, resp. útok byl příliš rychlý a záloha, držena jsouc zpět, nezůstala v patřičné vzdálenosti. Nebylo to skoro nikdy na úkor celkovému výsledku boje. Skoky byly tím kratší a jednotky pohybu tím menší, čím silnější byla palba. Tam, kde proti našim silám stály jednotky cizí, maďarské, Lotyšů a jiní, byla palba vždy působivější, než tam, kde protivníky byli Rusové.

Panující sklon k větším přískokům se vysvětluje vůlí, dojiti co nejdříve cíle, a solidárností. Tato vůle vysvětluje též, proč se pěchota nezakopávala.

Naše linie ve frontálních útocích byly téměř vždy řídké, poněvadž jsme měli co dělati se silnějším nepřítelem, který zahajoval palbu na velké vzdálenosti. Veliká šířka při malé hloubce charakterizuje československé útoky. Toto rozčlenění bylo ve shodě s rozčleněním a způsobem boje nepřítelovým. Zhuštění linie zálohou prováděno bylo ve větších vzdálenostech (do 500 kroků před nepřítelem). Zpravidla útok frontální o výsledku boje nerozhodne a byl jen částí celkové činnosti; obchvatné oddíly pak útočily v hustších liniích, poněvadž tento útok byl rozhodující a potřeboval větší úderné síly. V celkové činnosti se velmi uplatňovala iniciativa velitelů rot, ba i velitelů menších samostatných částí.

Na první pohled by se zdálo, že výlučně pohybová válka v Sibiři, nepřehlednost terénu a nedostatek cest pro dělostřelectvo, posléze nedostatek jezdeckta, zkrátka všechny vyjmenované okolnosti působily velkou nutností k jedině rozhodujícímu způsobu boje — palbě pěchoty. Ačkoliv opravdu všechny tyto okolnosti kladly na pěchotu relativně největší požadavky, pokud se týkalo síly palby, přece užívala pěchota svých střelných zbraní velmi málo.

Vojáci byli puzeni dopředu nezadržitelnou vůlí, dojiti co nejdříve k cíli. Tato vůle skutečně pohyb umožňovala.

Ačkoliv se stále pohyboval a zanedbával palbu, nezůstával vojn pouze terčem, což bylo mnohokrát potvrzeno zajatci, kteří vypoovídali, že se Čechoslováci přibližují jaksi neviditelně. V důsledku toho zůstávalo nepříteli skryto naše rozčlenění, ba i naše úmysly. Nepřátelská palba, zahájená z velkých vzdáleností, nedonutila našich řetězů k zahájení střelby (špatná střelba se strany nepřítelovy, neviditelné cíle, vůle dopředu); naše vojsko si zvyklo užívatí spíše dovedně terénu a přískoků než střelby.

Zdálo by se tedy, že naše pěchota se nemohla dostatí kupředu, když nepřítel opravdu střílel velmi účinně, aniž sama zahájila palbu. Útok, zteč daly se na každou vzdálenost; v těchto případech však nejčastěji se hledalo rozhodnutí obchvatnou skupinou nebo frontální ztečí na velkou vzdálenost za svítání nebo za soumraku.

K tomuto způsobu zakončiti boj musili jsme přistoupiti, nedopouštěli-li terén náležitěho využití přískoku již z toho důvodu, že hledě k našim silám a převaze nepřítelově, nebylo lze s naší strany dosáhnouti palebné převahy.

Z jednotlivých druhů střelby se uplatňovala nejvíce střelba jednotlivců. Střelba salvami neměla velkého významu, ježto nebylo pro ni cílů, a hlavně proto, že každý vojn byl při malém našem počtu vojska v boji důležitým činitelem, pročež i se strany velitelovy se mu ponechávala jeho individualita. Vojenská inteli-

gence vojáků byla plně schopna vésti samostatně palbu podle cílů a množství munice. Používání palby bylo tedy živelní a individuální; velitelé do toho nezasahovali. V naší linii nebylo tedy též zbytečných pokřiků a neklidu. Byl v ní patřičný klid. Každý věděl, co má dělat, a dával dobrý pozor na to, co se děje.

Nepřítel používal v nepřipravené obraně palby docela jinak; střílel na prostory, jeho palba nebyla individuální a nedosáhla velkých účinků. Lze dokonce tvrdit, že čím silnější vyvinul palbu, tím méně škod působil. Případy nedostatku munice přicházely se u nás zřídka a to jedině v obraně, přesto že jsme měli alespoň na počátku svého vystoupení nepatrné množství střeliva. Přesto, že na střelbu v útoku nebyla s naší strany kladena příslušná váha, nebylo nikdy u vojáků pozorovati snahu zbaviti se břemene a nenositi s sebou munice. Voják byl připraven použití jí měrou náležitou, jakmile toho bylo nutně zapotřebí. Naopak zas každý voják se zasloužil o ukořistěného střeliva co nejvíce.

Vědomí, jaký účinek má bočná palba na nepřítele, a snaha po křížové palbě, provázela každou naši část, neboť nedostatek sil jsme musili nahrazovati umělými manévry. Působivost palby byla ještě zvýšena pozorností vojáků, majících neobyčejný a nezvyklý zájem na boji a pozorujících dobře všechny okamžiky boje. Jak již zdůrazněno, střílelo se v útoku málo a jen po cílech opravdu viditelných a skoro výhradně jen na malé vzdálenosti. Střelba na prostranstvo (po plošce) nedošla vůbec upotřebení v útoku neb v obraně, pouze při pronásledování ustupujícího nepřítele.

Duch vojáka, který se stále zaměstnával myšlenkou, dostati se co nejdříve k nepříteli, měl v některých bojích takový vliv na postup v nepřátelské palbě, že se nevyužilo vlastní palby, takže nepřítel nebyl donucen skrýti se a střeliti slaběji a nepřesněji. Nicméně však tato naše chyba měla na bolševiky zase špatný vliv tím, že je demoralisovala, poněvadž v tomto opomenutí viděli, že naši jsou úplně přesvědčeni o svém vítězství.

Palby automatických zbraní se užívalo na cíle nepříliš daleké a nepříliš malé, aby se nespokřebovalo příliš mnoho střeliva a hlavně proto, že útok se dál obvykle velmi rychle. Z větších vzdáleností bylo jí používáno jen na cíle většího významu a jedině tenkrát, byla-li možnost skutečně je zasáhnouti. Na větší dálku než na 1 km bylo užíváno kulometu jen k postřelování větších cílů nebo k pronásledování a zvýšení ztrát přecházejícího nepřítele.

Pro veliké šířky našeho rozčlenění nemohly býti kulometry soustředovány a měly též malé ztráty, přesto že jsou „coltky“ a ruské „maximky“ viditelnější než kulomet „Schwarzlose“. Pěší pluk měl celkem 18 kulometů. V době operace tyto kulometry byly přiděleny jednotkám, jimiž byly posádky vlaku. Obvykle přicházely na tři roty čtyři kulometry. I když byla nutnost kulometry rozdělit, zachovával se princip nedělití kulometné četvy, protože k výpomoci sloužily později (počátkem srpna 1918) též lehké automatické pušky „Luisky“ (Lewis) a „Schoscha“, jichž počet stanoven sice organizačně nebyl, ale které byvše ukořistěny bolševikům, byly upotřebovány ve všech plucích pravidelně na počátku podle množství střeliva, jež bylo k dispozici.

Snaha po rozmnožení automatických těžkých zbraní, projevu- jící se od prvních dnů bojové činnosti, kotvila ve starostlivosti o bezpečnost celku, t. j. o obranu vlaků, jež byly vojsku vším. Lehké automatické zbraně „Lewis a Schoscha“ hodily se lépe k aktivní

činnosti a hojně a se zvláštní láskou bylo jich užíváno. Malá skupinka vojáků-kamarádů se sdružovala kolem „luisky“, podnikala samostatné akce do boku nepřítele, pomohla vyčistiti vesnici a podobně. Tak vidíme, že vojáci měli snahu využiti všech možných chytrostí a prostředků.

Hlavním prvkem boje zůstal však vždy nezadržitelný pohyb dopředu, jenž jedině mohl zlomit silnějšího nepřítele. Je charakteristické pro boje sibiřské armády, že téměř nikdy a nikde při frontálním útoku nedonutila nepřítele opustiti posici silou palby svých druhů zbraní neb aspoň jej mravně zeslabiti, nýbrž nepřítel byl vždy zastrašen jen tím zvláštním, tichým, nezadržitelným, rychlým postupem vpřed.

Jistě velmi zajímavá byla by statistika vystřelených nábojů za útočných bojů československé armády v Rusku.

Jako doklad zjevu shora zmíněného uvádím průběh boje o Omsk u Marianovky v červnu 1918:

4. června byl vypraven z Isil-Kulu (asi 120 km západně Omska) nejprve obrněný vlak 6. pluku a za ním 6. pluk bez jednoho praporu, vlak za vlakem v krátkých přestávkách ve směru na Omsk. Po cestě spravována byla trať a malé zastávky („rozjezdy“) a absolvovaly menší potyčky jezdeckým, doprovázejícím obrněný vlak. Následujícího dne se pohybovaly vlaky ještě stále doprovázeny jsouce v čele jezdeckými hlídkami. Postup se dál v tomto směru velmi pomalu, neboť nepřítel organizoval dlouho svoji posici a své síly pro útok a jeho okamžité postavení nebylo známo.

Téhož dne dostal 6. pluk posilu dělostřelectva od 1. divise a 1. prapor 2. pluku.

6. června se počal ze vzdálenosti asi 4 km postup na posice bolševiků u Marianovky. Postupovalo se po obou stranách trati. Bolševici z velké vzdálenosti počali postřelovati naše vojska, majíce na své straně všechny výhody dlouho připravované posice (ukryté svoje oddíly, vyměřené vzdálenosti k cestám mezi močály, kudy jsme byli nuceni procházeti), připravené posice dělostřelectva, pozorovatelné, rozestavené koly v močálech jako značky střelby atd. Boj odehrával se hlavně na severní straně trati v rayonu asi 2 km širokém, kde byla vesnice a vlnitější terén a proto lehčí postup. Terén byl bolševiky důkladně zpracován dělostřelectvem, kulomety a obrněným automobilem.

Naše prapory postupovaly na počátku úplně beze střelby a později stříleno jen velmi slabě ze vzdálenosti asi 800 kroků.

Nepřátelské velitelství hlásilo do Omska (rozhovor vyslechnut), že kosí Čechoslováky jako trávu, ale naše řetězy levého křídla se blížily nezadržitelně k jejich posicím. Pravé křídlo pro bažiny a jezírka v terénu úplně přehledném zůstalo nečinným. Naše dělostřelectvo střílelo též jen velmi slabě na stanici za nepřátelskou posicí. Před soumrakem se boj poněkud zmírnil. Nepřítel ztratil dobrý výstřel a strana červenobílých, unavená procházením bažinami, ustala od postupu a odpočívala. Byl to však jen krátký oddech.

Jakmile nadešel soumrak, vrhly se roty v nejvyšším stupni nepřátelské palby za velikého nadšení na protivníka, jenž se z části vzdal a z části ustoupil.

Vítězství dobyté téměř bez výstřelu. Zbraní a střeliva nebylo užito ani zdaleka v té míře, v jaké jich mohlo býti užito.

Všimněme si problému zteče. Ten byl pro československého vojáka jednoduchý a nezměnitelný. Tomuto vojínu bylo lhostejno, věří-li nepřítel ještě v úspěch své obrany nebo ne. Petropavlovsk, Buzuluk, Vladivostok, Marianovka, Penza atd. svědčí o tom, že náš voják ztěkal nejmohutnější překážky a že bylo lhostejno, zda nepřátelská palba zeslábla neb nezslábla, zda u nepřítele vznikla panika či ještě nevznikla. Nadšení vojáků, toužících po zteči, rostlo přibližováním se k nepříteli a bývalo ještě zvyšováno jednou jejich částí — důstojníky, kteří dovedli účinného ducha zdvihnout na nejvyšší stupeň.

Bystrá a rozhodná zteč na nepřátelskou posici nezačínala se tedy pravidlem z nejbližší vzdálenosti, poněvadž vojsko se nezdržovalo příliš palbou, a puze jsou rozhodnou vůlí směstí nepřítele, vrhlo se obyčejně na bodáky ze vzdálenosti 500—200 kroků.

K početí zteče došlo obyčejně spontánně a soudružně, což je charakteristickým znakem bojů. Smysl pro celek byl v částech vyvinut na nejvyšší míru. Každý voják ví, že neúspěch jednoho je i neúspěchem druhého. Vrhá-li se jedna část na bodáky, vrhá se i druhá, byť byla i hodně vzdálena. Druh pracuje pro záchranu druhu a přemýšlí o tom, jak nejlépe pomoci, jsa současně proniknut instinktivní vírou ve své bratry. Zvláštní vzpruhou působila na vojín zpráva nebo znamení, že obchvatná skupina dostihla výchozí k útoku a že začíná všeobecný útok.

Snaha dosáhnouti uměle taktických výhod se projevuje ve zteči stejně jako za útoku.

Nepřátelská křídla se vyhledávají vždy a všude.

Pronásledování, provedené vždy úporně po vítězné zteči, snažilo se způsobiti nepříteli největší materiální, hlavně však morální ztráty.

Předpisy všech armád mluví o tom, že pronásledování se má prováděti svěžími zálohami, což nebylo lze v ruských legiích, protože pravidelně byly účastny v boji již veškeré síly. Jen do jisté míry byl tento princip dodržován tím, že k pronásledování bylo použito sil, zaměstnaných frontálně, kdežto částem, jež sloužily k obchvatu, prováděnému obyčejně velmi neschůdným terénem, byl dáván odpočinek. Pronásledování na velkou vzdálenost bylo silám často úplně vyčerpaným ulehčeno pohybem ve vlcích.

Poněvadž psychologie našich vojsk ruských byla naprosto odlišná od psychologie, kdy vojáci nevidí cíl svého úsilí tak jasně, jak tomu bylo právě v bojích ruských legií, nenastoupila po bojích (boje do osvobození naší republiky) v československém vojsku nikdy reakce, t. j. přílišná radost nad dobytým vítězstvím, radost, že voják zůstal mezi živými a jakási nevysvětlitelná myšlenka, že bojům už musí býti konec, jak se začasť stávalo na rakousko-uherské frontě.

Československý voják toužil po boji a věděl o dalších cílech, jichž je třeba ještě dosáhnouti.

Nářadí bylo užíváno v útoku velmi zřídka. Nehledě k výhodám, jež všeobecně skýtá užívání lopatek, měli naši vojáci nechuť k užívání lopatek za útoku. Vojín se snažil spíše využití terénu ke svému sebezachování a zakopal se jen tam, kde skutečně už nebylo lze jinak.

Vůle zakončit boj co nejdříve a nezakopávat se, přinášela ve svých důsledcích výhody; nepřítel neměl kdy užití rezervních prostředků nebo jiných způsobů obrany a protiútoků, aby nás odrazil.

Užití lopatek se omezovalo výlučně na obranu a na přechodné zajištění dobytého terénu.

Uvedl jsem již, že někdy pro převahu a sílu nepřátelské palby byl zakončen útok až za soumraku (boj u Marianovky a jiné), kdy nepřítel střílel už s menším účinkem. Jinak se noční temnoty užívalo za operací hlavně k pěším přesunům vojsk do lepších podmínek útočných (boje na Urale, Marianovka, boj na řece Bělé ve střední Sibiři, plavba přes jezero Bajkalské atd.), aby ráno obě skupiny, frontální i obchvatná, mohly provést útok současně.

Zvláštního odstavce zasluhuje úplný obchvat (záskokem do týlu nepřítelova) pro svou důležitost a proto, že bylo ho velmi často užíváno. Podotkl jsem již na počátku této stati, že bolševici, vedení důstojníky carské armády, Němci, Maďary neb Lotyšů vyhledávali své obranné posíky velmi pečlivě a dobře. Jejich výhodné posíky nejčastěji na řekách a snaha našich velitelů, operujících s drahým národním majetkem, vedla k obchvatovým operacím do týlu nepřítelova, aby bylo zabráněno zbytečným ztrátám.

Toto řešení nebylo nutné z psychologických důvodů. Vojáci byli stále v takové náladě, že útok frontální či pouze s obchvatem bočním, kde to terén připouštěl, si mohl velitel dovolit bez obavy, že by jeho theoretický výpočet zklamal. Obchvaty však byly nutny též z těch důvodů, by se výsledky zvětšily: aby se dosáhlo hlubšího útupu nepřítelova, zmatku a po případě svržení nepřítel z rayonu železné dráhy. Dvojitě obchvaty pro nedostatky sil byly prováděny jen zřídka. Velitel se rozhodl, kde to bylo jen možno, pro obchvatný manévř, poněvadž skýtal výhody, jak nahoře uvedeno, při tom ovšem nepřikazuje vojskům frontálním úkol výlučně demonstrační. Spoléhati se však pouze na úspěch obchvatné skupiny bylo by často zklamalo, ježto zhusta manévř obchvatný se proměnil též v boj frontální, pročež velitel zůstával připraven k činnosti na celé frontě.

Obchvatný manévř byl nejvýznačnějším projevem v iniciativě velitelů. Obchvaty dávaly možnost překvapiti nepřítel v místě, kde nebyl připraven, rozdvíjovaly jeho pozornost a hlavně vzbuzovaly u něho nervósu a strach z nebezpečí, jež mu hrozilo. Po prvních úspěších československého vojska význam obchvatných pohybů ještě více vzrostl. Duch nepřítelův prvními neúspěchy klesl a umožnil zorganizovati tyto pomocné útoky. — Aby mohly obchvatné oddíly vykonati dostatečný vliv na nepřítel, silného počtem a aby jej mohly přivést z rovnováhy, musily ovšem býti přiměřeně početné.

Poněvadž bolševikům bylo známo, že naše pohyby vedou vždy na důležité místo v jejich týlu na dráze, byl velitel nucen poutati a vázati bolševická vojska frontální, neboť osa boje byla v ruku bolševiků a části na frontě nepotřebné mohly býti lehce po dráze převezeny, aby paralysovaly činnost obchvatné skupiny. V obchvatných operacích se projevoval neobyčejně vyvinutý cit vzájemné pomoci u všech, od velitelů až do prostého vojína. Velitel si byl vědom, že jistého úspěchu nemůže dosáhnouti jedině tím, dosáhne-li cíle na jedné frontě, nýbrž teprve řadou úspěchů morálních i materiálních na různých úsecích, jichž činnost měla cíl společný.

Dojem o bojové technice čsl. armády v Rusku lze shrnouti takto: Bojová technika její závisela:

1. Na výcviku individuálním, jenž měl nejhlubší své kořeny v Rakousku, neboť druhá a třetí divise, ba i čtvrtý pluk a doplňky prvních tří pluků nemohly prodělávati v Rusku řádného výcviku jednotlivců.

2. Na výcviku taktickém, jenž sice jako výcvik důstojníků vyšších z rakouské armády, se opíral o všeobecné předpisy taktické této armády, ale hlavně se řídil podle ruských předpisů, platných pro československou armádu, jakožto součást ruské armády. Z těchto různých prvků vybíral pak důmysl důstojníků a vojinův to, co potřeboval, přizpůsobuje to našemu duchu a zvláštním bojovým podmínkám. Stejný zájem důstojníků i vojinů na boji nedovoloval opomenouti důkladné orientace vojsk před bojem, a to i tehdy, když vojsku úmysl operativní byl nebo mohl býti patrný.

Zajisté, že bojové úspěchy, vzhledem k těžkým situacím, v jakých se jednotlivé skupiny vojska nacházely, závisely stejně na vůli vojinů k vítězství, jako na vůli a dovednosti velitelů dirigovati vojska sobě podřízená na patřičné cíle. Zdravý vojenský smysl velitelů, energie projevovaná vždy a všude, při úkolech v týlu nebo na frontě, stálé úvahy o všech možnostech, zaručovaly, že bude dobře užito mužstva, jehož vlastnosti, duch i iniciativa byly výtečné. Bez dlouhých rozkazů bylo dosaženo mnohého. Každý jednotlivec dovedl vykonati více, než co mu bylo přiděleno. K tomu přispívala již několikrát zdůrazněná vůle vojinů, dosíci cíle.

Jak veliká byla tato vůle, ukazuje boj ve Zlatoustě před naším vystoupením: štábní vlak 1. pluku je přepaden palbou pušek a kulometů. Bezbranní vojáci vyskakují a útočí kameny na protivníka.

Skupina vojinů na usurijské frontě se zabíjí ručními granáty, aby nepadla do zajetí.

Vojín 4. pluku J. Hruban končí sebevraždou, aby se nepoddal nepříteli.

Okamžiky, na něž jsme čekali po staletí, revoluční ruské prostředí a sanguinická povaha čsl. člověka působily výjimečné citové rozechvění vojína, což se odráželo na bojích. Válka byla populární. Rusko se „bílilo“. Docházelo k úplnému rozvinutí všech vlastností československého člověka.

Že ofensivní duch našich v r. 1918 neklesl za celou tak dlouhou dobu vyčerpávajících bojů, bylo zásluhou všech navzájem. Vyšší velitelé vedli své části účelně a bez zbytečných ztrát a nižší velitelé a vojáci měli smysl a pochopení pro zámysly velitelů.

Čsl. armáda v Rusku podnikla boj bez předchozího většího mechanického výcviku vojenského, byla však vyzbrojena nejohrožnější zbraní, t. j. naprostou vůlí k vítězství a zájmem o boj. Aplikovala principy, jež dalo mnohdy pouhé přemýšlení. Nakonec, aniž si toho kdo uvědomil, byla vytvořena určitá pravidla, která pomáhala iniciativnímu řešení rozličných bojových úloh. Je zajisté zajímavé, že v jednotlivých skupinách vojska, vzdálených od sebe sta a tisíce kilometrů, a s různým — do určité míry — výcvikem 1. a 2. divise se vyvinuly tytéž způsoby boje. To znamená, že byly

vytvořeny na základě bojové činnosti, nutné k přemožení protivníkovu. Celkem možno říci, že naše taktika spočívala na myšlence získati nejdříve převahu v situaci a potom eventuálně svést boj palbou. Prostředkem dostihnouti cíle ve všech bojích zůstala rozhodnost a bystrost útoku, instinktivní přizpůsobování svého postupu k palbě nepřítelově a využití terénu. Ono záviselo na velitelích, toto na vojínech.

Nedostatkem bylo nedokonalé využití palby, jež však bylo vyváženo rozhodnou vůlí k pohybu vpřed a úporným pronásledováním pčraženého nepřítelě.

Pro celkový úspěšný výsledek naší armády v Rusku bylo výhodou, že její vojska mohla bojovati v menších skupinách, takže nepotřebovala mnoho času, aby nastoupila. Jinak by tomu bylo asi bývalo, kdyby se na příklad na Urale byly proti nám postavily bolševické voje v jedné masse. Pak překonání prostoru, příprava k boji a boj sám by byly vyžadovaly několikanásobného času a výsledek boje — dosažení Vladivostoku — by byl velmi mlhavý. K taktickým úspěchům přispěla ve značné míře bezohlednost v pronásledování. Aby bylo lze překonati ohromné prostory v tak krátkém čase, jak to bylo provedeno, bylo třeba využití našich vojsk až po hranici jejich sil.

Delší zastavení se na jednom místě dopouštělo v prostorech sibiřských vlastní ohrožení a již z toho důvodu bylo nutno jednat směle a rozhodně. Důležité je také, že tato válka byla doprovázena se strany bolševiků některými zjevy partizánské vojny.

Je psychologicky pozoruhodné, že tam, kde velitel nejednal bezohledně, vojáci ztráceli víru v úspěch.

Pohlížíme-li na velké výsledky své armády v Rusku, nemůžeme si neuvědomiti, že byla vytvořena z lidí mimořádně vyspělých, zkušených, projevujících dobrovolný, neobyčejný zájem o všechno, co se jí týkalo, ať již to bylo v boji, nebo mimo boj.

Jaký příklad plyne nám ze zkušeností, získaných studiem činnosti našich vojsk v Rusku? Naše vojsko na Rusi nevytvořilo taktiky nové. Taktika vznikla na základě poměrů v Rusku, na bojištích různých se od evropských bojišť svou prostorností. Moderní duch a pokrokovost projevila však armáda lehkým přizpůsobením se poměrům v Rusku. Podmínky bojů naší dnešní armády budou jiné. Ale i dnešní naše armáda potřebuje v hojné míře těch vlastností, jaké projevilo naše vojsko v Rusku. Je to v první řadě vojenská inteligence, pramenící ve všeobecné inteligenci a uvědomělosti.

A tu má v první řadě povinnost náš stát obrátiti veškeré úsilí k tomu, aby takovéto cítění bylo pěstováno ve školách i mimo školy. Tak bude možno zvednouti úroveň vojenského dorostu, aby za doby krátké činné vojenské služby se mohl s největším úspěchem podrobiti výcviku vojenskému. Existuje-li snaha zkrátiti vojenskou povinnost, musí současně existovati snaha, dodati armádě mužstvo nejinteligentnější a vlastenecky citící. V Rusku jsme viděli, že inteligentní a uvědomělý občan dovede překonati i nedostatky odborné a že je schopen iniciativou získati i největší úspěchy v bojích.